

6 misverstanden over community building: 'Begin niet met een plan'

— Gemeenschappen versterken staat hoog op de agenda in welzijnsland. Maar wat betekent het om mét buurtbewoners te werken en niet voor hen? Communitybuilder Birgit Oelkers deelt 6 hardnekkige misverstanden over community building en geeft praktische tips over hoe het wél lukt.

Het besef dat niet professionals maar buurtbewoners het verschil maken in een straat of wijk groeit sterk. Het zijn buurtbewoners die omkijken naar elkaar, die wijken duurzamer en veiliger maken. Birgit Oelkers begeleidt en versterkt gemeenschappen door het hele land. Ze schreef het boek 'Een lonkend perspectief zo sterk als een vuurtoren (2022), over gemeenschapsgericht leiderschap en bestuur. Oelkers ziet een enorme kanteling. 'We hebben een systeem gecreëerd waar mensen bewoner, cliënt of patiënt zijn. Maar het geluk en welzijn van mensen ligt niet in handen van professionals.'

Bewonersinitiatieven zijn hard nodig

De actieve buurtbewoner weet dat allang. Het aantal bewonersinitia-

tieven is de afgelopen jaren, mede als gevolg van een terugtrekkende overheid, flink gegroeid. De zorg piept en kraakt en op veel plaatsen springen bewoners in dat gat. In het sociaal domein groeit het besef dat die actieve buurtbewoners heel hard nodig zijn. Met het oog op preventie en met het oog op het betaalbaar houden van de zorg. Het versterken en omarmen van bewonersinitiatieven is in veel plaatsen een belangrijke opgave én uitdaging, ziet Oelkers. Ze deelt 6 veelvoorkomende misverstanden over community building en legt uit wat je juist wél kunt doen om gemeenschappen te versterken.

'Bestendig die relaties, zodat je later stormen kunt doorstaan'

Misverstand 1: 'Geef ons een stappenplan voor community building'

'Veel organisaties en professionals willen nu aan de slag met community building, maar beginnen bij het verkeerde eind: ze willen een plan, een routekaart, een aanpak. Maar zo werkt het niet. Wie wil werken aan gemeenschappen, moet niet beginnen met beleid, niet aan de tekentafel, maar met mensen. Ga naar de buurt, luister, verbind en dan pas ontstaat richting. Niet andersom.

Ik zeg altijd: het begint met een pannetje soep, niet met een plan. Ga niet eerst een plan van aanpak maken. Ga niet aan tafel zitten met beleid, maar zak af naar de buurten. Kijk wat er al is. In Achterveld heeft de gepensioneerd huisarts Lucas Koch 'Door en voor Achterveld opgericht (DAVA) opgericht. Dat is een vereniging van vrijwilligers die ervoor zorgt dat (kwetsbare) mensen in Achterveld kunnen blijven wonen en meedoen. Hij begon gewoon. Nu zien ze dat de zorgkosten dalen.

Professionals moeten ruimte maken voor gemeenschappen. En als je

© Birgit Oelkers

Birgit Oelkers

zegt "geef me een stappenplan voor het opzetten van een gemeenschap-project", dan betekent dat meestal dat je iemand van buiten de community bent. Dan wil je als professional dat mensen eigenaar worden van

iets dat eigenlijk van jou is. Dat is paradoxaal — dat kan niet. Je krijgt vervormingen: mensen worden geen makers meer, maar participanten. Of

in het slechtste geval: consumenten van jouw project.'

Misverstand 2: 'Als professional moet je het voortouw nemen'

'Veel professionals denken dat ze richting moeten geven, initiatief moeten nemen of 'trekken' aan bewoners. Maar wie écht gemeenschappen wil versterken, moet durven loslaten en ruimte maken. Aansluiten bij wat er al is. De kunst is om als professional de eigen opgave niet op de voorgrond te zetten. Als je dan toch een eerste stap wil zetten: leer de buurt kennen. Doen mensen al die dingen samen? Willen ze ook meer doen samen? Ga maar eens buurten. Waar maken mensen zich zorgen over? Het gaat om ruimte creëren voor wat er is en ontstaat.

Te vaak nog worden allerlei projecten en interventies over wijken en buurten uitgestort, maar dat is kunstmest. Dit soort projecten drijven op de inzet van professionals. Mensen die er betaald voor worden. Als het geld op is, dan houdt het op. En dan droogt de bodem op. Een tijdelijk project, hoe goed bedoeld ook, is geen vervanging voor echte gemeenschapsversterking. Het blijft iets van buitenaf, zolang bewoners geen eigenaar zijn.

Er wordt ook te vaak op grote schaal gedacht, maar gemeenschappen versterken gaat over straten, over buurten in plaatsen van wijken. We moeten leren om veel kleiner te denken, duizend kleine dingen veranderen de wereld. Ik herinner me een buurtbewoner die graag wilde koken voor de buurt. De volgende die langskwam vroegen we: wil je meeten? Wil je helpen? Binnen een paar dagen stond er een datum. Dat is hoe het begint. Mensen ontmoeten elkaar, herkennen iets bij elkaar, raken betrokken. Je creëert nieuw weefsel en maakt het bestaande zichtbaar. >

Community building gaat over het versterken van dát weefsel.'

Misverstand 3: Als je doorslaat in helpen

'Professionals willen graag behulpzaam zijn. Maar 'helpen' kan al snel doorslaan in overnemen. Helpen helpt dan niet. Goedbedoelde adviezen worden vaak als paternalistisch ervaren. Je hoeft bewoners niet te helpen om een nog beter plan te maken. Want je komt toch weer met een 'behoefte' die jij als professional wilt invullen. Dat is het hardnekkige behoeftedenken, wat kunnen wij voor jullie betekenen? Maar bij community building gaat het niet om die hulpvraag, in feite werk je aanbod gestuurd, maar dan vanuit het aanbod wat er vanuit bewoners is.

Als je het hebt over voorwaarden, dan is nederigheid van die professional cruciaal. Dat je niet komt met de oplossing, maar samen gaat zoeken. Daar draait het om: niet de leider zijn, maar de juiste mensen om je heen verzamelen en ruimte maken voor wat wil ontstaan.

Niet met de handen op de rug, dit is geen pleidooi voor passieve professionals. Dat is ook een misverstand. Ik kom nog wel eens professionals tegen die aansluiten bij een groepje bewoners dat koffiedrinkt in de hal van een appartementencomplex, maar vijf jaar later zit die professional daar nog steeds. Ondertussen zijn er al duizenden haakjes voorbij gekomen om die gemeenschap te versterken, om de kring groter te maken. Het blijft faciliteren: ik volg, ik versterk.'

Misverstand 4: community building als oplossing voor personeelstekort

'Gemeenschappen dragen bij aan kwaliteit van leven, aan meer om-

zien naar elkaar. Mensen voelen zich thuis, gezien en gehoord. Ze horen erbij en weten dat ze van betekenis zijn. Dat zijn belangrijke intrinsieke waarden. Pas deze waarden niet aan om aan een doel van een zorg- of welzijnsorganisatie te voldoen.

Preventie is nu ook zo'n woord van instanties, preventie van wat? Alsof de samenleving en gemeenschappen een grote interventie zijn om ziekte te voorkomen of geld te besparen. Dus ook hier weer de vraag: wie is dienend aan wie? Gemeenschappen aan instanties, of instanties aan gemeenschappen?'

Misverstand 5: 'Gedoe? Dan is het mislukt'

'Veel professionals zien conflicten of onenigheid als een teken dat iets misgaat. Het is altijd gedoe. En dat hoort bij het menselijke samenleven. Het is geen happy camper beweging. Maar we zijn verleerd om daarmee om te gaan. Het gaat met ups en downs. Mensen haken af, nieuwe mensen haken aan. En dat betekent ook: moeilijke gesprekken durven voeren, en tegelijk blijven bouwen aan vertrouwen. *Make friends before you need them.*

Je moet blijven investeren in de relatie. Ik word vaak ingevlogen bij gedoe, ook in de samenwerking tussen gemeenten en bewonersinitiatieven en dan zie ik dat ook. Leer elkaar

kennen, spreek elkaar over leuke dingen, niet alleen wanneer het niet goed loopt. Wie heeft een mooi verhaal te vertellen? Bestendig die relaties, zodat je later stormen kunt doorstaan. We denken vaak zo in mislukkingen en successen, maar je moet ervan uitgaan dat het altijd met ups en downs zal gaan en nooit klaar is.'

Misverstand 6: 'Community building is alleen iets voor sociaal werkers'

'Veel organisaties beschouwen community building als een taak van het sociaal werk of welzijnswerk. Het monopolie van community building ligt niet bij welzijnswerkers. Want op het moment dat we dat wegzetten, dan gaat het dus ook spaak lopen. Die beweging komt niet verder, omdat je dan eigenlijk met de oude manier van werken doorgaat. Dan wordt community building een sociaal project. Terwijl het net zo goed iets is van woningcorporaties, aannemers, bibliotheken, zorgorganisaties. We kunnen niet genoeg community builders hebben, maakt niet uit waar ze werken.

Wil je gemeenschappen echt versterken, dan moet je ook kijken wat dat betekent voor je eigen organisatie. Voor je structuur, je overlegcultuur, je beleidsprocessen. Dat raakt alles: HR, communicatie, financiën. Je kunt namelijk niet aan de buitenkant gelijkwaardig en relationeel werken, en binnen nog hiërarchisch en controlegericht zijn.' <

'Helpen kan al snel doorslaan in overnemen'